

módszer hasonlóságát is: Takáts és Tardy egyaránt nemcsak a történelem fő mozgatóerőire, hanem a háttérre, kevésbé jelentős személyiségek életére, tetteire koncentrálnak írja a maga sajátos történelmi műfaját, sok-sok apró adatból, mint megannyi mozaikkockából rakják össze nagy nemzeti történelmi tablónk hiányzó, vagy elnagyolt részeit. Ez pedig a két történész történelemszemléletének rokon vonásaira enged következtetni. (Gondolat Kiadó, 1979.)

SOMI ÉVA

ÉNEKES POÉZIS*

Pálóczi Horváth 1813-as 450 dalnyi gyűjteménye az eredetit is meghaladó hosszúságú címmel jelent meg. Noha a jelen kiadás forrása az Akadémiai Könyvtár kéziratárában őrzött eredeti, a mostani sajtó alá rendezők Bartha Dénes és Kiss József 1953-ban megjelent kritikai kiadásából indultak ki. Pálóczi Horváth részben maga csinálta, részben maga átformálta versgyűjteménye is érdekes irodalomtörténeti és művelődéstörténeti adattár, fontosságát mégis a közölt dallamok adják: mai kottatárral egyértelműen visszadható többszáz dallamát zenetörténetünk évtizedek óta sürgették újra kiadni, mivel ez a 18–19. század fordulójáról legsokoldalúbb melodiáriumbunk. A jubileumi kiadás után a mostani népszerűsítő kötet vagy 14 000 példányban jelent meg, mégsem közművelődési, hanem kiadói célzattal. A kitűnően megválasztott három megjelentető (a kiadói szakértő Katona Tamás, aki a képmelléleteket is összeszedte, a szövegfolklorista Küllös Imola és a népzene-kutató Domokos Mária) három szempontból gondozta a kötetet. 211 szöveget közölnek, és mintegy 200 dallamot, mivel több versnek azonos a dallama. Az illusztrációk gyakorlatilag a századforduló idejéből somogyi és környéki pásztorművészeti motívumok, az átlagosnál jobb minőségű nyomdatechnikával. Mivel korabeli anyagot nehéz lett volna összegyűjteni, e megoldás találékony. Nyilván a malac versek ihletésére néhány illusztráció merészsége meghaladja az eddigi néprajzi kiadvá-

*Válogatás Pálóczi Horváth Ádám Ó és új mintegy ötödfélszáz énekek . . . dalgyűjteményéből. Válogatta: Katona Tamás. Szakmailag ellenőrizte, az utószót és a szövegekre vonatkozó jegyzeteket írta Küllös Imola, a zenei részt gondozta és a dallamokra vonatkozó jegyzeteket írta Domokos Mária.

nyokét. Jellemző, hogy gyűjtőiket nem merték feltüntetni. Szövegében is kevésbé szemérmes az új kiadás, mint akadémiai elődje volt, noha itt-ott még mindig nem ír ki egy-egy szót (amit más versben nyugton közöl). A kötet magas ára nyilván az ingyencet vette figyelembe.

Az utószó Pálóczi Horváth életét és életművét mutatja be, említi a legfontosabb dalok és dallamok értékét. Mivel az utóbbi években is több új adat került elő, és főként Csokonai műveinek kritikai kiadása körül a háttér is áttekinthetőbbé lett, a majd húsz évvel korábbi kritikai kiadáshoz képest új megfigyeléseket is találunk. Dicsérendő, hogy ezzel együtt több mint száz lapos a kötet kommentár-része, az oldott szövegű, de mégis filológiai apparátus. A szövegjegyzetek közlik az eredeti címet és sorszámot, utalnak az esetleges dallamváltozatokra és párhuzamokra. (A dallamokat egyébként jól énekelhető [!] és könnyen olvasható hangmagasságba transzponálták.) Mivel az *Ötödévszáz énekek* három kézírata nem teljesen azonos a dallam (sőt a szöveg) tekintetében, voltaképpen filológiai kutatómunka volt a közölt forma kiválasztása. Az egyes nehezebben érthető tartalmi vonatkozásokhoz utalás került. Voltaképpen korunk iróniája, hogy Sodoma vagy a sascímer éppúgy magyarázatra szorul, mint az insurgens és az aranybulla. Mindez valami tudós poézisnak láttatja a versgyűjteményt ott is, ahol az eredeti a maga korában mindenki számára érthető volt. A dallamokhoz fűzött jegyzetek kitérnek a későbbi folklór párhuzamokra, a szövegmagyarázatok pedig más kézíratos gyűjteményekben található változatokra is; noha a teljesség nem volt a kommentálók feladata. Jók az egyes darabok kortörténeti, sőt politikai értékelésére vonatkozó megjegyzések is, bár itt is elkelt volna egy kicsit több az általános, összegező fajtából. Néhol a kritikai kiadás jegyzeteit nemcsak kiegészítették, de korrigálták is. Voltaképpen nem utalnak a kommentálók a források és a továbbélés kérdéseire sem: noha idéznek korábbi és későbbi párhuzamokat, nem foglalnak állást abban a kérdésben, miért hasonlíthat egy udvarhelyszéki dallam egy itteni nótahoz, vagy ha nem Boccacciótól származik egy másik szöveg, honnan vehette azt Horváth? A rövid műfaji minősítések voltaképpen végiggondoltak, de nem összegezik őket, pedig ez olyan feladat lett volna, amit a két kommentáló jól megoldhatott volna. Persze a „dal”, „népdal” vagy „vers” itt nem sokat mondó kategóriák. Érdeemes lett volna arra is pár sort szentelni, hogy a gyűjtemény időrendjében vagy kompozíciójában van-e műfaji rendszeresség? Még akkor sem ártott volna ez, ha a jelen kötet nem a teljes anyagot adja, hiszen a két filológus nyilván az egész anyagot jól áttekintette, és az itt nem közölt részokról éppen így mondhatták volna el új elgondolásaikat, benyomásaikat. A szöveg és a dallam műfaji diszkrepanciái is szerepelnek a kommentárokból, de erről sincs általánosító rész a kötet végén.

Azért jegyezhetjük meg mindezt, mivel a gondos és pontos kiadás szerzői képesek lettek volna rá.

Pálóczy Horváth gyűjteménye népdalaink, történeti és balladás dalaink néhányra, a kortárs politikai költészet és a magyar erotikus irodalom fejlődése szempontjából az egyik legfontosabb dokumentum. Somogyi (és debreceni) vonatkozásai helyileg is összekapcsolják két később is jól ismert lokális költészeti hagyományunkkal. Egyre inkább tudjuk, hogy az irodalom története nemcsak a világraszóló géniuszok, hanem az egész költészet története, ahol a közvetítő, a befogadó, a tipikusan korának élő átlagíró is rendkívül fontos jelenség, ha életműve adatszerűen biztos. Ezt jól adja vissza e népszerűsítőnek szánt, de tudományos igényeket is kielégítő kiadvány. Gratulálunk a szerzőknek.

Méginkább örömmel üdvözöljük a kiadó (immár nem társtalan) vállalkozását. Igen is szükség van arra, hogy kommentárokkal a nagy közönség számára is hozzáférhetővé tegyük kéziratos költészetünk klasszikus alkotásait. Még tucatjával van fontos, kiadandó gyűjteményünk a 17, 18. és 19. századokból. Várjuk is őket. (Magyar Helikon, 1979.)

VOIGT VILMOS

AZ ARADI VÉRTANÚK I–II.*

„Ami az aradi vértanúk emlékének megőrzését illeti, különösebb büszkélkednivalónk nincs” – írja bevezető tanulmányában Katona Tamás (I. 55.). Tétélesen felsorolt tudományos hiánylistájához sajnós, rögtön hozzátehetjük a művelt, a történelem iránt érdeklődő közvélemény ismereteinek korlátait. Alig van jelesen érettségizett diák, aki legalább kezdőbetűik sorrendjében elsorolná nevüket. Ahogy közös keretbe foglalt arcképeik egybemosódtak az utókor emlékezetében, úgy csökkent az igény is jobb, differenciáltabb megismerésükre. Pedig van, mint arra Katona Tamás utalt, külső készítés is: a Habsburgok birodalmában az egyesült Európa történelmi előképét felfedező, Ferenc Józsefben, Schwarzenbergben, sőt már Metternichben modern polgári politikust látó nyugat-európai és amerikai történészekről a sor a hajdani Monarchia utódállamainak historiográfusaiig terjed, akik közül jó-

*Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Katona Tamás.